

ВІДГУК

**офіційної опонентки докторки економічних наук, професорки,
професорки кафедри банківського і страхового бізнесу
Львівського національного університету імені Івана Франка
Яворської Тетяни Василівни
на дисертацію Гузели Ірини Анатоліївни
на тему «Податкове регулювання страхового ринку України»,
яка подана на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

1. Актуальність обраної теми дослідження

Податкове регулювання реалізується винятково державою у чітко визначеному законодавчому порядку. Завдання податкового регулювання полягає у забезпеченні якісних та кількісних параметрів бюджетних надходжень і реалізації програм соціально-економічного розвитку країни. Тому формування ефективного податкового регулювання, зокрема страхового ринку України, на сучасному етапі має важливе загальнодержавне значення.

У процесі податкового регулювання страхового ринку використовуються методи непрямого впливу – адміністрування сплати податків; зниження чи підвищення податкових ставок; надання або скасування податкових пільг, які передбачені законодавством для окремих категорій платників податків; посилення або послаблення податкових санкцій, за допомогою яких держава впливає на економіку, з огляду на загальнонаціональні інтереси та пріоритети соціально-економічного розвитку.

З огляду на це, проблеми податкового регулювання страхового ринку складні для вирішення, тому необхідно оцінити ефективність тих чи інших законів та нормативно-правових документів, проаналізувати податкові надходження від страхових компаній як платників податку. При цьому пам'ятати, що система оподаткування страхової діяльності, перестраховання,

інвестиційної та іншої господарської діяльності є відмінною з огляду об'єкта та ставки оподаткування; по-друге, по-різному оподатковуються ризикові страхові компанії та страхові компанії життя та страхові посередники. Не простій, але важливій темі присвячена дисертаційна робота. Це й пояснює її актуальність та значущість.

Наукові результати, теоретичні положення та висновки дисертаційної роботи використано у рамках наукових досліджень Західноукраїнського національного університету: «Діджиталізація фіскального простору в контексті забезпечення національної безпеки України» (державний реєстраційний номер 0121U109486), «Фіскальні виклики та асиметрії в умовах трансформації публічних фінансів: українські реалії» (державний реєстраційний номер 0117U000146), «Пріоритети фіскальної політики України в умовах дивергенцій митно-податкових інститутів» (державний реєстраційний номер 012218U000765).

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, мають достатній ступінь обґрунтованості та достовірності, що підтверджується завершеністю, логічністю і послідовністю отриманих результатів. Методологічна складова обґрунтованості результатів дисертації забезпечується використанням численних літературних джерел з проблематики податкового регулювання суб'єктів страхового ринку.

Викладені у дисертаційній роботі Гузели Ірини Анатоліївни теоретико-методичні положення та проведені емпіричні дослідження достатньою мірою науково обґрунтовані. Вони базуються на фундаментальних положеннях економічної науки, враховують опубліковані результати наукових досліджень вчених-економістів як вітчизняних, так і зарубіжних.

Вірогідність отриманих у дисертаційній роботі результатів та їхня повнота засвідчується застосуванням широкого інструментарію теоретико-

методичного спрямування, опрацюванням значного масиву статистичної інформації й аналітичних даних.

Вирішення поставлених у роботі наукових завдань базується на використанні існуючих методів наукових досліджень. Серед них – методи наукової абстракції і узагальнення, аналізу і синтезу, індукції і дедукції, спостереження і порівняння – при теоретичній концептуалізації податкового регулювання страхового ринку; емпіричного опису, групування, статистичного порівняння, вибіркового дослідження – у процесі дослідження реалій оподаткування страхових компаній; методи описової статистики, факторного, канонічного, кореляційного та композиційного аналізу – з метою окреслення детермінантів динаміки оподаткування страхової діяльності та оптимізації бази оподаткування страховиків з врахуванням бюджетних ризиків.

Структурно та за обсягом дисертація є збалансованою, вона має логічну структуру і представлена комплексом теоретичних положень, науково-методичних підходів та практичних рекомендацій щодо удосконалення податкового регулювання страхового ринку України. Достовірність одержаних особисто дисертантом результатів наукового дослідження підтверджується їх апробацією на дев'яти науково-практичних конференціях. Також про достатній рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій свідчить їх підтвердження відповідними документами – довідками про використання розроблених автором рекомендацій у роботі низки органів державної влади.

Таким чином, є підстави вважати результати, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації належно обґрунтованими у теоретико-методичному та прикладному аспектах.

3. Новизна основних наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертації та автореферату, основними науковими працями автора дозволило визначити найголовніші теоретико-методичні положення, прикладні висновки та рекомендації, які

характеризуються науковою новизною, сформульовані Гузелою І. А. самостійно та відображають науковий внесок у розв'язання важливого наукового завдання щодо удосконалення податкового регулювання страхового ринку України.

Про конкретний особистий внесок автора у розвиток теорії та практики податкового регулювання страхового ринку України свідчать такі положення:

по-перше, розроблено науково-теоретичні підходи до висвітлення сутності податкового регулювання страхового ринку як цілеспрямованого впливу держави на страховий ринок, суб'єкти якого взаємодіють між собою, використовуючи методи та інструменти податкової політики у сфері страхування (перестраховування), з метою формування прозорого й дієвого інституціонального підґрунтя ринкового страхового середовища;

по-друге, обґрунтовано науково-методичні підходи до визначення детермінант динаміки оподаткування страхової діяльності, що базуються на факторному, кореляційному і канонічному аналізі, та дають змогу встановити комплексний взаємозв'язок між основними показниками результативності діяльності страхових компаній на ринку та податковим регулюванням цієї діяльності;

по-третє, удосконалено теоретико-методичні засади оцінювання варіативності бази оподаткування страхових компаній, які базуються на проведенні композиційного аналізу із застосуванням методу «Census II», що дає змогу встановити відхилення фактичних значень величини цієї бази від трендциклу та за допомогою економіко-математичних розрахунків обґрунтувати альтернативний вибір бази оподаткування страхових компаній;

по-четверте, розкрито інституціональні засади податкового регулювання страхового ринку на основі уточнення поняття «інститут податкового регулювання страхового ринку» як форми взаємовідносин, впорядкованої взаємодії його інституційних суб'єктів, що забезпечується сукупністю інституцій (формальних і неформальних правил) податкового регулювання страхового ринку в умовах інституціональних змін;

по-п'яте, запропоновано теоретико-методичний підхід до моніторингу результативності діяльності страхових компаній в контексті систематизації основних складових та ключових показників за визначеними критеріальними ознаками.

4. Практичне значення отриманих результатів

Основні наукові положення дисертаційної роботи доведено до рівня практичних рекомендацій і методичних напрацювань, що в комплексі формують підґрунтя для розроблення та впровадження у практичну діяльність. Переважна більшість сформульованих у роботі науково-практичних рекомендацій є обґрунтованими та знайшли практичне застосування у діяльності окремих органів державної влади. Зокрема,

Зокрема, результати дисертаційної роботи використовуються у практичній діяльності Головного управління Державної податкової служби в Івано-Франківській області (довідка №8319/6/09-19-00 від 11.08.2021). Рекомендації автора щодо формування науково-обґрунтованої методики розрахунку податкових різниць, які пов'язані з формуванням страхових резервів та на які коригується оподатковуваний прибуток, взяті для використання Асоціацією «Страховий бізнес» при розробці пропозицій для Комітету з питань фінансів, податкової та митної політики Верховної Ради України, Міністерства фінансів України та Національного банку України щодо модернізації оподаткування страховиків (довідка № 326/1 від 07.09.2020).

Окремі результати дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі Західноукраїнського національного університету при викладанні дисциплін «Податкова система», «Страхування», «Страховий менеджмент».

5. Повнота висвітлення основних наукових результатів дослідження в опублікованих працях

Основні положення дисертації в повній мірі висвітлені в 20 наукових працях. Зокрема, у наукових фахових виданнях опубліковано 4 статті, 1 стаття – у виданні, що внесена до реєстру міжнародної наукометричної бази Scopus; 1

стаття – у науковому періодичному виданні Чехії; 13 публікацій – у збірниках за матеріалами міжнародних науково-практичних конференцій.

Обсяг і зміст опублікованих праць свідчать, що в них висвітлені основні положення проведеного наукового дослідження, які були апробовані й отримали позитивну оцінку на наукових заходах різних рівнів. Кількість опублікованих наукових праць за темою дисертації та повнота відображення положень роботи у таких працях відповідають чинним вимогам. Перелік опублікованих праць за темою дисертації відображає зміст роботи відповідно до вимог.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Ознайомлення з дисертацією, науковими працями Гузели І. А. (в яких висвітлені основні наукові результати) дає підстави зазначити, що автор дотримується принципів, норм академічної доброчесності. У дисертаційній роботі мають місце посилання на джерела інформації щодо використаних тверджень, розробок, відомостей, статистичних даних тощо. Загалом, порушень академічної доброчесності у дисертації не виявлено, наявні посилання на джерела використаної інформації з дотриманням норм законодавства про авторське право.

6. Дискусійні положення та недоліки дисертації

Відзначаючи достатньо високий рівень науково-теоретичного обґрунтування та переконливість теоретичних, аналітичних і методичних положень дисертації Ірини Гузели, змістовність і логіку викладення матеріалів дослідження, слід звернути увагу на окремі дискусійні положення.

1. Дещо суперечливим є визначення автором поняття «державне регулювання страхового ринку» (с.40), у якому пояснює це поняття як «вплив держави на страховий ринок... задля формування досконалого страхового і податкового законодавства, формування прозорого й дієвого страхового ринкового середовища з метою збалансування та узгодження інтересів його учасників та держави». На нашу думку, вплив держави здійснюється не задля формування страхового і податкового законодавства, а з допомогою правових

та податкових інструментів держава регулює суб'єктів страхового ринку.

2. Для поглиблення проведеного теоретичного аналізу у дисертаційній роботі доцільно було б чітко виокремити форми державного регулювання страхового ринку, оскільки вивчаючи думки різних науковців, автор виділяє фінансове регулювання, а далі як форму державного регулювання страхового ринку – податкове регулювання (с.45).

3. У роботі розкрито підходи до розуміння сутності інституту податкового регулювання (нормативний, організаційний, соціальний, ігровий) страхового ринку, дисертант дає їм пояснення, водночас, не зрозуміло якого підходу до розуміння «інституту податкового регулювання» дотримується автор дисертації.

4. При розгляді сутності та доцільності державного регулювання та податкового регулювання страхового ринку дисертант залишив поза увагою негативні сторони цього регулювання як для суб'єктів страхового ринку, так і держави в цілому. Про них належало б не лише сказати, дати їм принципову наукову оцінку, але й спрогнозувати найголовніші з них для розвитку вітчизняного страхового ринку.

5. Автор правильно визначає проблеми, особливості, суперечності, порівнює із світовою практикою, але децю мало уваги зосереджує на чинниках, що визначають зміну пріоритетів у податковому регулюванні страхового ринку України.

6. В основі економічної політики держави об'єктивно лежить послідовність певних заходів. При цьому має існувати інструмент реалізації такої політики, у протилежному разі прийняті закони та нормативно-правові акти не діятимуть. Таким інструментом виступає система планування та розроблення програм. Доцільно було б запропоновані заходи для удосконалення податкового регулювання страхового ринку сформулювати як програму у якій вказати часові проміжки та виконавців реалізації цих заходів. Це лише б посилювало дисертаційну роботу.

Наведені зауваження ніскільки не мають за мету понизити позитивну оцінку виконаної дисертаційної роботи, а наводяться для врахування їх у майбутній науковій роботі автора.

7. Загальний висновок

Оцінюючи наукові дослідження Гузели І. А., необхідно відзначити, що мета роботи досягнута, а поставлені задачі успішно вирішені. Дисертаційна робота «Податкове регулювання страхового ринку України» є завершеною науковою працею, а представлені результати характеризуються науковою новизною, теоретичною цінністю та практичним значенням.

Обсяг та оформлення дисертації відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії №44 від 12.01.22 р.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу, можна зробити висновок, що дисертаційна робота «Податкове регулювання страхового ринку України» за своїм змістом відповідає паспорту наукової спеціальності 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, а її автор Гузела Ірина Анатоліївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за вказаною спеціальністю.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук,
професор, професор кафедри
банківського і страхового бізнесу

Львівського національного університету
імені Івана Франка

Тетяна ЯВОРСЬКА

Підпис Яворської Т.В. підтверджую

Вчений секретар

Ольга ПРАБОВЕЦЬКА